

Stichting Platforms Vmbo

Wat moet en wat mag

in de bovenbouw vmbo

Stichting Platforms Vmbo

Wat moet en wat mag

in de bovenbouw vmbo

1 Onderwijsaanbod

2 Onderwijsvormgeving

3 Examinering

4 Onderwijsorganisatie

Wat moet en wat mag? In de bovenbouw vmbo

Vmbo-scholen uiten geregeld de wens om het onderwijs in de bovenbouw van het vmbo meer zélf vorm te kunnen geven. Bijvoorbeeld om in te spelen op de mogelijkheden in de regio of beter aan te sluiten bij de behoeften van hun leerlingen. Minder bekend is dat de wet- en regelgeving hiervoor al ruimte biedt. Zowel op het gebied van de planning, de financiering, de inhoud en de examinering van het onderwijsaanbod is er ruimte in de regelgeving die vraagt om ingenomen te worden.

Wat precies landelijk is voorgeschreven, welke rol is weggelegd voor de regio en waar u ruimte hebt voor uw eigen keuze, kunt u lezen in "Wat moet en wat mag".

In vier rubrieken – onderwijsaanbod, onderwijsvormgeving, examinering en onderwijsorganisatie – wordt de bestaande ruimte zichtbaar gemaakt.

Ruimte!

Voor regionale afspraken over sectoren en programma's waarvoor de school geen licenties heeft.

Voor breed en smal.

Voor assistentopleidingen in het vmbo.

Voor één leergang vmbo-mbo 2.

Voor stages in de bovenbouw.

Voor regionale inkleuring.

Voor eigen invulling van schoolexamens.

Voor vakkenintegratie.

Om examentijdstip en -niveau te bepalen.

Voor doorstroom van de GL naar het havo.

Voor tussentijdse overstap naar het mbo.

Bij het samenstellen van deze publicatie is gebruikgemaakt van nu bekende nota's en voorstellen tot wijziging van wet- en regelgeving. De informatie is onder voorbehoud van goedkeuring van deze nota's en voorstellen.

Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend

Overzicht

1 Onderwijsaanbod

Uitbreiding onderwijsaanbod
Nieuw programma
Leerwerktraject
Assistentopleiding in het vmbo
Leergang vmbo-mbo 2
Sectorvak
Beroepsgericht vak in TL

2 Onderwijsvormgeving

Onderwijstijd
Uren en vakken
Pedagogisch-didactische invulling
Stage

3 Examinering

Examenprogramma's
Programma van toetsing en afsluiting
Centraal examen
Examinering mbo-opleiding

4 Onderwijsorganisatie

Inschrijven voor een nieuw programma
Keuze leerweg en programma
Stagebedrijven
Verblijfsduur
Doorstroom naar mbo en havo
Wet BIO

1 Onderwijsaanbod

Uitbreiding onderwijsaanbod

Landelijk beleid

- Scholen kunnen in leerjaar 3 en 4 landelijk vastgestelde examenprogramma's aanbieden waarvoor ze een passende licentie hebben.
- Scholen die een nieuw examenprogramma willen aanbieden en niet over de onderliggende afdelingslicentie(s) beschikken, kunnen deze aanvragen via het RPO.

Toelichting 1 Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen (RPO)

Met ingang van 1 augustus 2008 is de regelgeving voor de voorzieningenplanning in het voortgezet onderwijs vereenvoudigd. Het stichten van de eerste vestiging van een schoolsoort en het omzetten van een openbare in een bijzondere school blijft onderdeel van centrale regelgeving. Scholen hebben binnen een zogenaamd Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen (RPO) een grotere planningsvrijheid en een grotere gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het onderwijsaanbod in de regio. In het RPO maken scholen in de regio afspraken over het gewenste regionale onderwijsaanbod.

Binnen een RPO kunnen de volgende zaken worden geregeld:

- *verplaatsing van een vestiging van de school,*
- *vorming van nieuwe nevenvestigingen van een school,*
- *afsplitsing van één of meer scholen van een scholengemeenschap,*
- *toevoeging van afsluitend onderwijs aan het onderwijsaanbod van een nevenvestiging,*
- *toevoeging aan het onderwijsaanbod van onderwijs in de gemengde leerweg,*
- *toevoeging van afdelingen in het vmbo.*

Een RPO maakt het mogelijk voor de school nieuwe afdelings-, intrasectorale of intersectorale programma's aan te bieden.

Aan welke eisen moet een RPO onder andere voldoen?

- *Het RPO bevat een gezamenlijk gedragen visie op het onderwijs in de regio. Deze regiovisie moet breed zijn besproken met overige vo-scholen, vervolgonderwijs, bedrijfsleven en gemeente(n) in de regio. In de regiovisie moet expliciet aandacht worden besteed aan de consequenties voor de huisvesting en de relatie met de arbeidsmarkt.*
- *Het RPO moet worden ondersteund door minimaal 65% van het aantal schoolbesturen in de regio, met een minimum van twee. Bovendien moet minimaal 60% van de leerlingen die in een gemeente voortgezet onderwijs volgen, staan ingeschreven op de scholen die bij het RPO betrokken zijn.*

- *Het RPO moet vóór 1 november van een kalenderjaar worden aangevraagd en geldt voor een periode van vijf jaar.*
 - *Het RPO moet worden goedgekeurd door de minister.*
- Met ingang van 1 augustus 2008 zijn vijf experimentele intrasectorale en intersectorale examenprogramma's regulier geworden. Scholen mogen deze programma's gaan aanbieden, mits zij voor de betreffende vestiging over de juiste licentie(s) beschikken.
De volgende afdelingslicenties zijn per vestiging van de school minimaal vereist:
 - Techniek breed: twee afdelingslicenties in de sector techniek.
 - Sport dienstverlening en veiligheid: één afdelingslicentie in de sector economie en één afdelingslicentie in de sector zorg & welzijn.
 - Technologie in de GL: twee afdelingslicenties in twee van de drie sectoren economie, techniek of zorg & welzijn.
 - Intersectoraal: twee afdelingslicenties in twee van de drie sectoren economie, techniek of zorg & welzijn. De afdelingslicenties moeten corresponderen met de uitstroombifferentiatie(s) die de school aanbiedt:
 - voor de differentiatie technologie en dienstverlening: één afdelingslicentie in de sector techniek en één afdelingslicentie in de sector zorg & welzijn;
 - voor de differentiatie technologie en commercie: één afdelingslicentie in de sector techniek en één afdelingslicentie in de sector economie;
 - voor de differentiatie dienstverlening en commercie: één afdelingslicentie in de sector zorg & welzijn en één afdelingslicentie in de sector economie.
 - ICT-route: twee afdelingslicenties in twee van de drie sectoren economie, techniek of zorg & welzijn.
 - In de wet op het voortgezet onderwijs is de mogelijkheid opgenomen het programma 'intersectoraal groen' aan te bieden.
 - Een aantal artikelen over de voorzieningenplanning in de wet op het voortgezet onderwijs is niet van toepassing op vmbo-groen in een aoc.

Toelichting 2 Intersectoraal programma groen

De mogelijkheid voor het aanbieden van het programma 'intersectoraal groen' is in de wet verankerd. Scholen kunnen het programma echter niet aanbieden omdat het programma vooralsnog niet beschikbaar is. Over de inhoud en inrichting van een intersectoraal programma groen wordt nog met de betrokken instellingen gesproken. De verwachting is dat eind 2009, in relatie tot het veldonderzoek van de Stichting Platforms Vmbo (SPV), definitief wordt besloten over het vervolg.

Regionale afspraken

- Binnen het RPO kunnen scholen een regionale herverdeling en uitbreiding van het programma-aanbod overeenkomen.
- Binnen een RPO kunnen scholen licenties ruilen en voor de school nieuwe examenprogramma's aanbieden.
- Scholen die deelnemen aan het RPO kunnen zo ook programma's aanbieden waarvoor ze geen licentie hebben. De school krijgt toestemming om het programma aan te bieden voor de duur van het RPO.

Schoolbeleid

De school kan:

- Binnen de regionale afspraken kiezen voor brede (inter- en intrasectorale) en smalle (afdelings)programma's naast elkaar of een voor de school nieuw programma of nieuw sector aanbieden.
- Een bestaand afdelingsprogramma omzetten in een verwant intrasectoraal programma.
- Bovenop de officiële vakken in de TL technologie, ICT of een beroepsgericht vak als extra schoolvak aanbieden. Deze extra vakken krijgen een vermelding op de cijferlijst.

Ruimte! Voor regionale afspraken over sectoren en programma's waarvoor de school geen licenties heeft. Voor breed en smal.

Nieuw programma

Landelijk beleid

- Scholen mogen in leerjaar 3 en 4 alleen nieuwe – zelf ontwikkelde - programma's aanbieden met toestemming van de minister.
- De beoordelingscriteria voor nieuwe programma's worden door OCW bepaald.

Toelichting 3 Nieuw programma

Scholen die een nieuw – zelf ontwikkeld – beroepsgericht programma in de plaats van een bestaand programma willen aanbieden, hebben ontheffing van de examen- en inrichtingsvoorschriften nodig. Het ministerie van OCW bepaalt op basis van beoordelingscriteria of een nieuw programma in aanmerking komt voor ontheffing van deze voorschriften.

Criteria zijn in elk geval:

- *De school moet aantonen dat het nieuwe programma niet uitvoerbaar is binnen de bestaande programma's.*
- *Het nieuwe programma moet regionaal draagvlak hebben bij bedrijven en instellingen.*
- *Het nieuwe programma moet aansluiten bij de kwalificatiestructuur in het mbo en een doorlopende leerlijn naar het mbo garanderen.*
- *De school moet aantonen over bekwaam personeel te beschikken.*

Het ministerie van OCW gaat op dit moment terughoudend om met verzoeken voor ontheffing. In afwachting van de uitkomsten van de veldraadpleging van de Stichting Platforms Vmbo (SPV) over de programmastructuur van het vmbo, worden voorlopig geen nieuwe aanvragen in overweging genomen.

De school kan het nieuwe, zelf ontwikkelde programma wel naast of in de context van een bestaand programma aanbieden. De geglobaliseerde examenprogramma's bieden - met name in het SE-deel - ruimte voor het toevoegen van eigen programma-onderdelen.

Regionale afspraken

- Het ontwikkelen en aanbieden van nieuwe programma's vergt samenwerking in de regio: met collega-scholen, het vervolgonderwijs, de regionale bedrijven en instellingen.
- Het nieuwe programma moet passen binnen de regiovisie en de afspraken in het RPO.

Schoolbeleid

- De school kan zelf nieuwe programma's ontwikkelen in overleg en samenwerking met scholen en partners in de regio en deze aanbieden naast of in de context van de bestaande onderwijsprogramma's.

Leerwerktraject (LWT)

Landelijk beleid

- Vmbo-scholen met basisberoepsgerichte leerweg (BB) mogen in de bovenbouw van het vmbo leerwerktrajecten (LWT) aanbieden.
- Leerwerktrajecten moeten voldoen aan landelijk vastgelegde eisen wat betreft: minimumprogramma, stageomvang en doorstroommogelijkheden.
- Het programma omvat minimaal Nederlands en een beroepsgericht programma.
- De school moet een samenwerkingsovereenkomst sluiten met het mbo.
- Het buitenschoolse praktijkgedeelte omvat minimaal 640 klokuren in 80 dagen en maximaal 1280 klokuren in 160 dagen van de gezamenlijke onderwijstijd in leerjaar 3 en 4.
- Het buitenschoolse deel vindt plaats in erkende leerbedrijven.
- Erkenning gebeurt door de kenniscentra beroepsopleiding bedrijfsleven (kbb's).
- De school sluit met de leerling, zijn ouders of verzorgers en het leerbedrijf een leer-werkovereenkomst.
- Het leerbedrijf krijgt een financiële tegemoetkoming in de vorm van fiscale afdrachtvermindering.
- Leerlingen ontvangen na succesvolle afronding het vmbo-diploma BB/LWT.

Regionale afspraken

- Scholen maken afspraken met het mbo over de doorstroom van leerlingen: naar een verwante opleiding op minimaal niveau 2 of naar een niet-verwante opleiding op niveau 1 of 2.
- De afspraken worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.

Schoolbeleid

De school bepaalt:

- Welke leerlingen in aanmerking komen voor het leerwerktraject.
- Welke vakken of programmaonderdelen ze extra aanbiedt.
- Welke erkende leerbedrijven het buitenschoolse deel verzorgen.

Assistentopleiding (niveau 1) in het vmbo

Landelijk beleid

- Vmbo-scholen mogen binnen de basisberoepsgerichte leerweg (BB) een assistent-opleiding (mbo niveau 1) aanbieden.
- Dit geldt ook voor de – experimentele - opleiding tot arbeidsmarktgekwalificeerd assistent (AKA). Deze wordt als 'entreekwalificatie' opgenomen in de kwalificatiestructuur mbo.
- De assistentopleiding in BB is verankerd in de wet.
- De betreffende assistentopleiding vervangt het onderwijs in het derde en vierde leerjaar van de BB.
- De assistentopleiding moet passen bij het programma-aanbod van de vmbo-school én het programma-aanbod van de mbo-instelling waarmee wordt samengewerkt.
- De vmbo-school moet een samenwerkingsovereenkomst sluiten met het mbo.
- De beroepspraktijkvorming (bpv) omvat voor de beroepsopleidende leerweg (bol) minimaal 20 procent en maximaal 60 procent van de onderwijstijd; voor de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) minimaal 60 procent.
- Voor de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) moet een leerling minimaal 16 jaar zijn. Voor de beroepsopleidende leerweg (bol) geldt geen minimum leeftijdseis.
- De beroepspraktijkvorming (bpv) vindt plaats in een erkend leerbedrijf op basis van een overeenkomst.
- Erkenning gebeurt door de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven (kbb's).
- Het leerbedrijf krijgt een financiële tegemoetkoming in de vorm van fiscale afdrachtvermindering.
- De leerlingen hoeven geen vmbo-examen te doen.
- Examinering vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het mbo.
- Leerlingen ontvangen na succesvolle afronding een regulier mbo-1 diploma.
- Leerlingen blijven ingeschreven op de vmbo-school. Het mbo ontvangt na afronding diplomabekostiging.

Regionale afspraken

- De vmbo-school maakt afspraken met het mbo over het programma-aanbod, de examinering en diplomering, de rechtsbescherming en de doorstroom van de leerling.
- De afspraken worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.

Schoolbeleid

- De school bepaalt welke leerlingen in aanmerking komen voor de assistentopleiding.
- De vmbo-school neemt de verantwoordelijkheid voor de inhoudelijke en organisatorische vormgeving van de niveau 1-opleiding binnen de met het mbo overeengekomen kaders.

Leergang vmbo-mbo2

Landelijk beleid

- Per 1 augustus 2008 is een aantal experimenten gestart met een geïntegreerde leergang vmbo-mbo2 (VM2). Hierbij wordt de bovenbouw van de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo samengevoegd met een mbo-opleiding op niveau 2.
- Het kwalificatiedossier van de betreffende mbo-opleiding op niveau 2 is volledig van toepassing.
- Het geïntegreerde vmbo-mbo-programma wordt verzorgd op één schoollocatie met één docententeam en één pedagogisch-didactische aanpak.
- Vmbo en mbo sluiten met elkaar een samenwerkingsovereenkomst af.
- De leergang vmbo-mbo2 kan alleen in de beroepsopleidende variant (bol) van het mbo aangeboden worden.
- De beroepspraktijkvorming (bpv) omvat voor de beroepsopleidende leerweg minimaal 20 procent en maximaal 60 procent van de onderwijstijd.
- De beroepspraktijkvorming (bpv) vindt plaats in een erkend leerbedrijf op basis van een overeenkomst.
- Erkenning gebeurt door de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven (kbb's).
- Het leerbedrijf kan in aanmerking komen voor een financiële tegemoetkoming in de vorm van fiscale afdrachtvermindering.
- De leerlingen hoeven geen vmbo-examen te doen.
- Scholen moeten voor leerlingen die uit het experiment dreigen te vallen een terugvaloptie regelen: een plaats in het vmbo of op een (andere) mbo-opleiding.
- Examinering vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het mbo.
- Leerlingen ontvangen na succesvolle afronding een regulier mbo-2 diploma.

Toelichting 4 Vmbo-mbo2 (VM2)

Per 1 augustus 2008 is een experiment gestart waarbij een aantal geselecteerde combinaties van vmbo-scholen en mbo-instellingen één geïntegreerde leergang vmbo-mbo2 (VM2) mogen aanbieden. Het experiment kent twee cohorten: het eerste is gestart in het schooljaar 2008/2009, het tweede start in het schooljaar 2009/2010. Doel van het experiment is de kansen voor het behalen van een startkwalificatie te vergroten voor leerlingen voor wie de overstap van het vmbo naar het mbo problematisch is. Leerlingen krijgen les op één schoollocatie met één docententeam en één pedagogisch-didactische aanpak. De leerlingen volgen maximaal vier jaar onderwijs in deze geïntegreerde leergang. Het experiment wordt door een onderzoeksbureau nauwgezet gevolgd en in 2013 geëvalueerd. Op basis daarvan wordt besloten over de toekomst van de leergang VM2.

Regionale afspraken

- De vmbo-school maakt afspraken met het mbo over de doelgroep, het programma-aanbod, de examinering en diplomering, de rechtsbescherming en de doorstroom van de leerling.
- De afspraken worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.

Schoolbeleid

- De vmbo-school en de mbo-instelling nemen gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor de inhoudelijke en organisatorische vormgeving van de niveau 2-opleiding.
- De vmbo-school bepaalt in overleg met de mbo-instelling of leerlingen deelnemen aan het vmbo-examen.

Ruimte! Voor assistentopleidingen in het vmbo.

Sectorvak

Landelijk beleid

- Tot 1 augustus 2010 omvat het programma in de vmbo-bovenbouw twee verplichte sectorvakken.
- Vanaf 1 augustus 2010 geldt voor alle leerwegen in het vmbo één verplicht sectorvak. Het tweede sectorvak wordt een keuzevak. De verplichte sectorvakken vanaf 1 augustus 2010 zijn:
 - voor de sector techniek het vak wiskunde
 - voor de sector economie het vak economie
 - voor de sector zorg en welzijn het vak biologie
 - voor de sector landbouw het vak biologie.
- Voor de intersectorale programma's ICT-route en technologie in de GL wordt wiskunde het verplichte sectorvak.

- Voor het intersectorale programma SDV wordt biologie het verplichte sectorvak.
- Voor het programma intersectoraal verschilt het verplichte sectorvak per differentiatie:
 - voor de differentiatie technologie en dienstverlening: wiskunde
 - voor de differentiatie technologie en commercie: wiskunde
 - voor de differentiatie dienstverlening en commercie: economie.
- Voor het tweede sectorvak kan de leerling een keuze maken uit alle overige bestaande sectorvakken die de school aanbiedt. De school is niet verplicht alle sectorvakken aan te bieden.

Schoolbeleid

De school kan:

- Met ingang van 1 augustus 2010 zelf een tweede vak kiezen uit een aantal doorstroomrelevante vakken of de leerlingen meer keuzemogelijkheden bieden.

Beroepsgericht vak in TL

Landelijk beleid

- Het eindexamen van de theoretische leerweg bestaat uit zes avo-vakken.
- Beroepsgerichte vakken kunnen in de TL alleen als extra vak gevolgd worden.
- De school krijgt voor het beroepsgerichte vak in de TL geen extra financiering.

Regionale afspraken

- Vmbo-scholen kunnen in de regio afspraken maken met het vervolgonderwijs (havo en mbo) over de doorstroming van leerlingen.
- Het is ook mogelijk om afspraken te maken over leerlingen die een 'plusvariant' (bijvoorbeeld een extra beroepsgericht vak) volgen.

Schoolbeleid

- De school kan in de TL (onderdelen van) een beroepsgericht vak aanbieden: de zogenaamde GL+, TGL of TL+ variant.
- Scholen die zowel de TL als de GL mogen aanbieden, kunnen TL-leerlingen naast de zes avo-vakken ook in een beroepsgericht vak examen laten doen.
- Leerlingen die de GL succesvol afsluiten met een extra avo-vak, kunnen kiezen voor een TL-diploma.

2 Onderwijsvormgeving

Onderwijstijd

Landelijk beleid

- Vmbo-scholen moeten in leerjaar 3 minimaal 1000 klokuren onderwijs aanbieden.
- Vmbo-scholen moeten in leerjaar 4 minimaal 700 klokuren onderwijs aanbieden.
- Onderwijsactiviteiten die meetellen voor de urennorm, moeten voldoen aan de volgende criteria:
 - Ze vinden plaats onder begeleiding, dat wil zeggen dat de leerlingen afdwingbaar aanspraak kunnen maken op begeleiding.
 - Ze maken deel uit van het door de school geplande en voor alle leerlingen van een bepaalde stroom verplichte onderwijsprogramma.
 - Ze worden verzorgd onder verantwoordelijkheid van een leraar die op grond van de wet met die werkzaamheden mag worden belast.
- Onderwijsactiviteiten die niet in direct lesverband plaatsvinden, maar wel voldoen aan de criteria, kunnen meetellen voor de urennorm.
- De school moet kunnen aantonen dat ze heeft voldaan aan de urennormen. Kan ze niet aannemelijk maken dat een activiteit aan de criteria voldoet, dan tellen de uren van deze activiteit niet mee als onderwijstijd.
- Naleving van de urennormen is voorwaarde voor bekostiging en geldt als belangrijk kwaliteitsaspect.
- De minister stelt het officiële begin en einde van de zomervakantie vast.

Schoolbeleid

- De school kan meer onderwijstijd aanbieden dan de minimumnorm.
- De school bepaalt zelf de duur van een lesuur.
- De school kiest zelf de verdeling van de lesuren over de schoolweken.

Toelichting 5 Onderwijstijd

Met ingang van het schooljaar 2011/2012 vinden naar verwachting de volgende wijzigingen plaats:

- *De norm voor onderwijstijd in de onderbouw wordt verlaagd van 1040 naar 1000 uur.*
- *De definitie van onderwijstijd wordt aangepast. Het gaat niet alleen om de lessen zoals op het lesrooster vermeld, maar om 'alle leerlingactiviteiten onder de pedagogisch-didactische verantwoordelijkheid van daartoe bekwaam (onderwijs) personeel, die deel uitmaken van het door de school geplande en voor de leerlingen verplichte onderwijsprogramma.'*

- *De school is zelf verantwoordelijk voor de kwalitatieve invulling van de norm. Dit gebeurt in nauwe samenspraak met ouders, leerlingen, docenten en leidinggevenden van de school.*
- *De minister stelt twee weken kerstvakantie, één week meivakantie en zes weken zomervakantie centraal vast.*
- *De zomervakantie gaat terug van zeven weken naar zes weken. Leerlingen krijgen vijf roostervrije dagen in ruil voor één week zomervakantie.*
- *Daarnaast kan de school maximaal vijf roostervrije dagen inzetten voor afronding en start van het schooljaar.*
- *Het aanwijzen van de roostervrije dagen gebeurt in overleg met de medezeggenschapsraad.*

Uren en vakken

Landelijk beleid

Er is geen voorgeschreven lessentabel of adviestabel. Er wordt voor geen enkel vak een minimum aantal lesuren voorgeschreven. Alleen voor het onderwijs in lichamelijke opvoeding gelden verplichtingen. Zo moet lichamelijke opvoeding in elk leerjaar worden gegeven, gespreid over de schoolweken. Het moet gaan om praktische bewegingsactiviteiten.

Schoolbeleid

- De school bepaalt zelf op welke wijze ze de beschikbare onderwijstijd verdeelt over de verschillende vakken.
- De school kan de beschikbare uren zó over de vakken of leergebieden verdelen, dat een optimaal programma ontstaat.
- Hierbij kunnen de ideeën van de school over onderwijzen en leren een rol spelen.
- De school moet zich over haar keuzes intern en extern verantwoorden.

Pedagogisch-didactische invulling

Landelijk beleid

- Examenprogramma's schrijven voor wát geleerd moet worden en niet hoe geleerd moet worden.
- Vmbo-scholen bepalen zelf op welke wijze ze de onderwijsinhoud aanbieden.

Schoolbeleid

- De school bepaalt zelf de onderwijskundige, didactische en pedagogische inrichting van het onderwijs.
- De school bepaalt zelf de wijze van begeleiding, toetsing en beoordeling.

Stage

Landelijk beleid

- Vmbo-scholen bepalen zelf de stageomvang binnen de beroepsgerichte programma's.
- Voor leerwerktrajecten en de assistentenopleiding in het vmbo gelden landelijke eisen voor de omvang van de buitenschoolse praktijk (zie blz. 11 en 12 van deze brochure)
- Met ingang van 1 augustus 2011 is een maatschappelijke stage verplicht voor elke leerling die instroomt in het voortgezet onderwijs. De school moet de leerling minimaal 72 uur vrijwilligerswerk laten verrichten bij een organisatie, exclusief voorbereiding en afronding van de stage op school.
- Stage telt als onderwijstijd als aan de criteria wordt voldaan.

Toelichting 6 Maatschappelijke stage

Voor elke leerling die op 1 augustus 2011 en later instroomt in het voortgezet onderwijs is een maatschappelijke stage van minimaal 72 uur voorwaarde voor het behalen van een diploma. Doel van de maatschappelijke stage is dat leerlingen kennismaken en ervaring opdoen met vrijwilligerswerk.

De school bepaalt zelf:

- *bij welke (vrijwilligers)organisaties leerlingen stage lopen,*
- *wanneer zij de stage wil aanbieden aan de leerlingen,*
- *of ze de stage over meer jaren wil verspreiden.*
- *of ze het vrijwilligerswerk dat leerlingen al doen, aanmerkt als maatschappelijke stage.*

Een beroepsgerichte stage van leerlingen geldt niet als maatschappelijke stage.

Scholen zijn verantwoordelijk voor de begeleiding van de leerlingen tijdens de maatschappelijke stage. De stage vindt plaats op basis van een stageovereenkomst tussen school en de stagebiedende organisatie.

Schoolbeleid

- De school is verantwoordelijk voor de afstemming van binnenschools- en buitenschools leren.
- De school bepaalt – in overleg met het stagebedrijf – welke eindtermen bij het buitenschools leren aan bod komen.
- De school kan ervoor kiezen praktijkopleiders te betrekken bij de beoordeling van de stagiair.
- De school bepaalt de stagemomenten.

Ruimte! Voor stages in de bovenbouw.

3 Examinering

Examenprogramma's

Landelijk beleid

- De minister stelt de globale eindtermen vast van de examenprogramma's voor de avo-vakken en de beroepsgerichte programma's.
- Per exameneenheid geldt een beperkt aantal globaal geformuleerde eindtermen.
- In de examenprogramma's staat aangegeven welke exameneenheden worden getoetst in het centraal examen en het schoolexamen.
- De exameneenheden die centraal getoetst worden, mogen daarnaast ook in het schoolexamen getoetst worden.
- De centraal geëxamineerde onderdelen staan gedetailleerd beschreven in syllabi van de CEVO (zie www.examenblad.nl). Onderdelen voor het centraal examen worden daarin voor langere tijd vastgelegd.
- In het centraal examen worden de vakken afzonderlijk geëxamineerd.

Toelichting 7 Globalisering eindtermen

Sinds 1 augustus 2007 gelden vernieuwde, globaler omschreven examenprogramma's voor het vmbo. De eindtermen van zowel de beroepsgerichte programma's als de avo-vakken zijn minder gedetailleerd en op hoofdlijnen geformuleerd. Veel specificaties zijn vervangen door één of twee globaal geformuleerde eindtermen per exameneenheid. In de examenprogramma's staat aangegeven welke onderdelen worden getoetst in het centraal examen en het schoolexamen. Als vuistregel geldt daarbij dat eenderde van een examenprogramma wordt afgesloten met een centraal examen en tweederde met een schoolexamen.

Met de invoering van de geglobaliseerde examenprogramma's zijn ook de aanvullende eisen voor het schoolexamen (zoals de grote praktische opdracht) vervallen. Het sectorwerkstuk voor de GL en TL maakt onderdeel uit van het examenprogramma en moet door elke leerling worden gemaakt.

Voor de centraal geëxamineerde onderdelen zijn door de CEVO vastgestelde syllabi beschikbaar. Daarin staat gedetailleerd beschreven wat bij het centraal examen wordt getoetst. Voor de onderdelen die in het schoolexamen worden getoetst heeft de school meer ruimte voor een eigen invulling. Scholen hebben hierdoor meer ruimte om bijvoorbeeld te kiezen voor een regionale inkleuring of vakken geïntegreerd aan te bieden. De eindexamenvakken moeten echter afzonderlijk worden beoordeeld.

Voor alle vakken zijn handreikingen beschikbaar. Deze bieden suggesties voor de mogelijke invulling van het onderwijs en het schoolexamen.

De geglobaliseerde competentiegerichte conceptexamenprogramma's voor de sector landbouw kunnen op dit moment alleen met toestemming van het ministerie van LNV worden aangeboden. Deze conceptexamenprogramma's zijn nog niet definitief vastgesteld. Vaststelling zal naar verwachting plaatsvinden met ingang van 1 augustus 2010. Vanaf dat moment zijn ook de geglobaliseerde examenprogramma's voor de sector landbouw regulier.

Schoolbeleid

De school kan:

- Zelf meer vorm en inhoud geven aan het schoolexamen, zolang ze zich maar op de globale eindtermen richt.
- Zelf kiezen of ze gebruikmaakt van de beschikbare handreikingen.
- Zelf accenten gaan leggen en kiezen voor meer of minder integratie van vakken, of aansluiten bij de vormgeving van de onderbouw.
- Zelf kiezen voor een regionale inkleuring van het schoolexamen, bijvoorbeeld in overleg met het mbo of bedrijven en instellingen in de regio.

Ruimte! Voor eigen invulling van schoolexamens.
Voor vakkenintegratie.
Voor regionale inkleuring.

Programma van toetsing en afsluiting

Landelijk beleid

- De school stelt jaarlijks voor 1 oktober een programma van toetsing en afsluiting (PTA) vast voor een cohort leerlingen (leerjaar 3 en 4).
- In het PTA staat in elk geval aangegeven:
 - Welke onderdelen van het examenprogramma in het schoolexamen worden getoetst.
 - De inhoud van de onderdelen van het schoolexamen.
 - De wijze waarop het schoolexamen plaatsvindt.
 - De tijdvakken waarbinnen de toetsen van het schoolexamen aanvangen.
 - De herkansingsmogelijkheden.
 - Hoe het cijfer voor het schoolexamen tot stand komt.
- Het examenreglement en het PTA worden voor 1 oktober verstrekt aan de examen-kandidaten en de inspectie.
- Een eenmaal vastgesteld PTA mag niet tussentijds worden gewijzigd.

Schoolbeleid

- De school kan zelf bepalen op welke wijze de toetsing en afsluiting van het school-examen wordt ingericht.

- De school bepaalt zelf het tijdstip waarop het schoolexamen aanvangt. De school mag de schoolexamens ook afnemen in het derde leerjaar.
- De school kan ervoor kiezen vakken geïntegreerd af te sluiten in het schoolexamen. Het eindcijfer van het schoolexamen moet echter per vak worden toegekend.

Centraal examen

Landelijk beleid

- Voor de beroepsgerichte vakken in KB, BB en GL is het cspe (centraal schriftelijk praktisch examen) de examenvorm. De afname beperkt zich niet tot één moment, maar beslaat een vastgestelde periode.
- Een cspe bestaat uit een combinatie van praktische opdrachten en theoretische vragen (minitoetsen).
- Voor de GL is voor een aantal verwante clusters van beroepsgerichte vakken een identiek cspe ontwikkeld.
- Voor de avo-vakken wordt geleidelijk een flexibeler, gedigitaliseerd examensysteem ingevoerd. Deze digitale examens worden in dezelfde periode afgenomen als de beroepsgerichte examens. Per vak zijn er meer digitale varianten.
- De cspe's en de digitale examens kennen geen tweede correctie. Als borging worden de uitslagen van deze vakken getoetst aan het landelijk resultaat.
- Het is mogelijk om één of meer vakken op een hoger niveau af te sluiten dan de eigen leerweg. Er kan voor deze vakken op één niveau centraal examen worden afgelegd.
- De leerling ontvangt het diploma van de vakken van het laagst behaalde niveau. Op de cijferlijst wordt vermeld welke vakken op een hoger niveau zijn afgesloten en welk resultaat daarbij behaald is.
- Het is mogelijk om in leerjaar 3 van het vmbo één of meer vakken met een centraal examen af te ronden.

Toelichting 8 Afsluiting op een hoger niveau

De school kan leerlingen de mogelijkheid bieden om één of meer vakken op een hoger kwalificatieniveau (ook havo- en vwo-niveau) te volgen en af te sluiten in plaats van het overeenkomstige vak uit de eigen leerweg. Leerlingen doen éénmaal centraal examen voor het betreffende vak.

In de BB kan het beroepsgerichte vak worden vervangen door het overeenkomstige vak uit de KB. Het beroepsgerichte vak van BB en KB kan niet worden vervangen door het beroepsgerichte vak van de GL. Het niveau waarop in een vak centraal examen wordt afgelegd is bepaald op het moment dat de school het schoolexamencijfer verstrekt aan de IB-groep. Voor het bepalen van het eindcijfer gelden alle regels (zoals weging en normering) van het overeenkomstige vak uit het hogere niveau. Het diploma wordt bepaald door de vakken van het laagste niveau. Vakken die op een hoger niveau zijn afgesloten worden vermeld op de cijferlijst.

Toelichting 9 Afsluiting in het voorlaatste examenjaar

De school kan vmbo-leerlingen uit het derde leerjaar toelaten tot het centraal examen in één of meer vakken. Het schoolexamen in dat vak of die vakken moet zijn afgesloten voor het eerste tijdvak in dat leerjaar. De leerling mag echter niet alle vakken van het eindexamen al in het voorlaatste examenjaar afronden. De bepalingen voor bijvoorbeeld onderwijstijd blijven voor vmbo-leerlingen die een of meer vakken hebben afgerond in het derde leerjaar gewoon gehandhaafd.

Schoolbeleid

- De school kan zelf besluiten op welk moment binnen de aangewezen periode het cspc wordt afgenomen.
- De school is verantwoordelijk voor het inhalen en herkansen.
- De school kan leerlingen de mogelijkheid bieden om vakken op een hoger niveau of in het voorlaatste examenjaar af te sluiten.

Toelichting 10 Veranderingen in de slaag-/zakregeling

Met ingang van het schooljaar 2011/2012 geldt een nieuwe slaag-/zakregeling voor het voortgezet onderwijs.

De – voorgestelde – extra exameneisen zijn:

- *De behaalde cijfers voor het centraal examen moeten gemiddeld voldoende zijn. Leerlingen die niet voldoen aan deze exameneis zijn gezakt.*
- *Voor de bepaling van het eindcijfer gaan voor alle leerwegen de resultaten van het centraal examen en het schoolexamen elk voor 50% meetellen. De huidige bepaling voor de basisberoepsgerichte leerweg, dat het resultaat van het schoolexamen voor 2/3 meetelt, vervalt.*
- *Er wordt een groep van vakken aangewezen waarin de leerling maximaal één 5 als eindcijfer mag hebben. Voor leerlingen van het havo en het vwo zijn dat de vakken Nederlands, Engels en wiskunde. De Onderwijsraad heeft geadviseerd voor vmbo GL/TL ook Nederlands, Engels en wiskunde aan te wijzen en voor vmbo BB en KB Engels te vervangen door het beroepsgerichte vak. Dit advies wordt op dit moment bekeken.*

De inspectie gaat extra aandacht besteden aan scholen waarvan de cijfers van het schoolexamen aanzienlijk hoger zijn dan de cijfers van het centraal examen.

Ruimte! Om examentijdstip en -niveau te bepalen.

Examinering mbo-opleiding

Landelijk beleid

- Vmbo en mbo-instellingen zijn wettelijk verplicht om de inhoud en inrichting van onderwijs en examinering schriftelijk vast te leggen.
- Voor een mbo-opleiding in het mbo is een Onderwijs- en Examenreglement (OER) verplicht.
- Vmbo-scholen moeten de verplichte onderdelen van het OER in hun PTA voor de mbo-opleiding opnemen.
- Examinering vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het mbo.
- Leerlingen blijven ingeschreven op de vmbo-school. Het mbo ontvangt na afronding diplomabekostiging.

Regionale afspraken

- De vmbo-school maakt afspraken met het mbo over de examinering en diplomering, de toetsing en over wie de toetsing uitvoert.
- De afspraken worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.
- De mbo-school is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de examinering en geeft diploma's af.

Schoolbeleid

- Het beleid is afhankelijk van de afspraken met de mbo-instelling.

Inschrijven voor een nieuw programma

Landelijk beleid

- Voor alle reguliere afdelings-, intrasectorale en intersectorale examenprogramma's bestaan eigen inschrijfcodes.
- De assistentopleiding en het VM2-traject hebben eveneens eigen inschrijfcodes (elementcodetabel CFI).

4 Onderwijsorganisatie

Keuze leerweg en programma

Landelijk beleid

- Bij aanmelding voor het centraal examen (voor 1 november) moeten scholen aangeven hoeveel kandidaten in elk vak aan het centraal examen voor het eerste tijdvak gaan deelnemen.
- De leerweg en het examenprogramma van de leerling wordt definitief vastgelegd bij het doorgeven van het cijfer voor het schoolexamen.
- Leerlingen moeten voldoende tijd hebben om zich op het eindexamen voor te bereiden.
- Leerlingen moeten de kans krijgen om zich te oriënteren op een sector en beroepsopleiding.

Schoolbeleid

- De school mag de leerling laten wisselen van leerweg en programma, als de school kan voldoen aan de eisen geformuleerd in het PTA. Zo kan de school ervoor kiezen een 'dubbele' cijferregistratie te voeren voor leerlingen die de programma's van twee leerwegen of sectoren volgen. In dat geval moeten de cijfers voor beide leerwegen of sectoren worden bijgehouden. De leerling wordt vanzelfsprekend maar één keer ingeschreven.
- Zodra de school het cijfer voor het schoolexamen opgeeft, wordt de leerweg en het programma van de leerling definitief vastgelegd.

Stagebedrijven

Landelijk beleid

- Stages in het kader van de leerwerktrajecten en de beroepspraktijkvorming in de assistentopleiding in het vmbo en de experimentele leergang VM2, moeten plaatsvinden in erkende leerbedrijven. Erkenning gebeurt door de kenniscentra beroeps- onderwijs bedrijfsleven (kbb's).
- Voor andere stages binnen het vmbo geldt deze eis niet.
- In de Arboret zijn wettelijke voorschriften opgesteld rond de werktijden en toegestane werkzaamheden van jongeren tot achttien jaar in bedrijven en instellingen.

Schoolbeleid

- Voor de leerwerktrajecten, de assistentopleiding en de experimentele leergang VM2 bepaalt de school in overleg met de leerling en – eventueel - het betreffende kenniscentrum bij welk erkend leerbedrijf de stage/bpv plaatsvindt.
- Voor alle overige stages is de school vrij om zelf een keuze te maken uit stagebedrijven.

Verblijfsduur

Landelijk beleid

- Leerlingen mogen maximaal vijf jaar onderwijs volgen in de eerste fase van het voortgezet onderwijs.
- Deze periode kan op verzoek van de school in specifieke gevallen voor individuele leerlingen met maximaal één jaar verlengd worden.
- Daarnaast kan de inspectie in zeer uitzonderlijke situaties een extra leerjaar toestaan.

Schoolbeleid

- De school bepaalt zelf hoe ze omgaat met zittenblijven.
- De school kan flexibele trajecten aanbieden, waarbij de leerlingen in eigen tempo het programma kunnen afronden.
- De school kan zelf afspraken maken met het mbo over de doorstroom van leerlingen die het vmbo-diploma niet (kunnen) halen.

Toelichting 11 Verblijfsduur en stapelen

Staatssecretaris Van Bijsterveldt heeft de Tweede Kamer laten weten dat vanaf 1 augustus 2011 de maximale verblijfsduur voor het vmbo komt te vervallen. Vanaf dat moment is het aan de school om in samenspraak met de betrokken ouders en leerling te bepalen of de leerling gebaat is bij een verlengd verblijf in het vmbo of een overstap naar het mbo.

Ook komen er met ingang van 1 augustus 2010 meer mogelijkheden om opleidingen te 'stapelen'. Zo kunnen leerlingen met een vmbo-diploma van de basisberoepsgerichte leerweg doorstromen naar de kaderberoepsgerichte leerweg. De school ontvangt bekostiging voor deze leerlingen.

De afgelopen jaren is meer ruimte ontstaan voor samenwerking tussen vo-scholen en bve-instellingen. Vo-scholen kunnen specifieke leerlinggroepen 'uitbesteden' aan het vavo. Dit wordt nader toegelicht in de brochure 'Nog meer ruimte voor samenwerking vo - bve', uitgegeven door OCW. Per 1 augustus 2010 wordt de wet- en regelgeving verder verruimd. Dit betekent ondermeer dat alle leerlingen met een vo-diploma uitbesteed kunnen worden aan het vavo.

Doorstroom naar mbo en havo

Landelijk beleid

- De doorstroomregeling vmbo-mbo regelt de doorstroomrechten van vmbo-leerlingen naar het mbo.
- Bij een tussentijdse overstap van vmbo naar mbo is het mogelijk financiële middelen

over te hevelen naar het mbo. De jongere wordt dan bij de vmbo-school uitgeschreven en ingeschreven bij de mbo-instelling. Het is ook mogelijk om een deel van het programma aan het mbo uit te besteden. De jongere blijft dan ingeschreven bij de vmbo-school.

- Leerlingen met een GL-diploma kunnen – met goedkeuring van de school – doorgaan naar het havo. De aanvankelijke eis dat daarvoor toestemming nodig is van de inspectie is vervallen.

Toelichting 12 Doorstroomregeling vmbo-mbo

De doorstroomregeling vmbo-mbo zegt het volgende over de doorstroom naar het mbo:

- *BB geeft toegang tot niveau 2-opleidingen van het mbo.*
- *KB, GL en TL geven toegang tot niveau 3 en 4-opleidingen van het mbo*
- *De niveau 1-opleiding is drempelloos.*
- *Verwante doorstroom, dus binnen een sector, is altijd mogelijk zonder nadere eisen aan het vakkenpakket.*
- *Bij niet-verwante doorstroom, dus naar een andere sector, worden geen nadere eisen gesteld als het gaat om doorstroom naar de sectoren zorg en welzijn en landbouw.*
- *Bij niet-verwante doorstroom naar een opleiding in de economische of technische sector is ten minste één sectorvak van de sector economie (economie, wiskunde, tweede moderne taal) of techniek (wiskunde, nask1) verplicht.*

Regionale afspraken

- Mbo-instellingen mogen leerlingen op een hoger niveau in laten stromen dan waar de leerlingen op grond van de doorstroomregeling recht op hebben. Bijvoorbeeld na overleg met de toeleverende school.
- Vmbo en mbo kunnen in de regio afspraken maken over leerlingen die gebaat zijn bij een tussentijdse overstap naar het mbo.
- De vmbo-school kan een deel van het programma laten verzorgen door het mbo.
- Dergelijke afspraken moeten worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.
- Havo-scholen kunnen aanvullende eisen stellen aan de toelating van leerlingen met een vmbo-diploma GL of TL, bijvoorbeeld wat betreft de samenstelling van het vakkenpakket, de hoogte van de eindcijfers of een positief advies van de vmbo-school.

Ruimte! Voor doorstroom van de GL naar het havo.
Voor tussentijdse overstap naar het mbo.

Wet BIO

Landelijk beleid

- De Wet op de beroepen in het onderwijs (Wet BIO) biedt een waarborg voor de bekwaamheid van het onderwijspersoneel: leraren, schoolleiders en ondersteunend personeel in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs.
- In het Besluit Bekwaamheidseisen dat hoort bij de Wet BIO zijn de bekwaamheidseisen voor een docent beschreven. Deze zijn afgeleid van de beroepsrollen die een docent vervult.
- Voor onderwijsondersteuners zijn (nog) geen bekwaamheidseisen geformuleerd.
- Een leraar is bevoegd als hij beschikt over een getuigschrift van een lerarenopleiding waaruit blijkt dat hij aan de bekwaamheidseisen voldoet.
- Een bevoegdheid is gekoppeld aan een vak.
- Op dit moment wordt door OCW bekeken hoe de bevoegdheid voor intra- en intersectorale programma's vormgegeven kan worden.

Schoolbeleid

- De school kan bevoegde docenten, die zij daarvoor geschikt acht, maximaal twee jaar onbevoegd laten lesgeven in andere vakken. De onbevoegde docent moet zich in die periode bijscholen. In bijzondere gevallen (bijvoorbeeld overmacht) kan deze periode éénmaal worden verlengd met maximaal twee jaar. De school houdt daarover een – ook voor de inspectie – geordend geheel van gegevens bij.
- De school kan leraren benoemen op grond van een geschiktheidsverklaring. Deze zij-instromers hebben twee jaar de tijd om aan de bekwaamheidseisen te voldoen. In bijzondere gevallen (bijvoorbeeld overmacht) kan deze periode éénmaal worden verlengd met maximaal twee jaar.
- De school kan mensen die niet bevoegd zijn onderwijs laten geven voor maximaal gemiddeld vier klokuren per week. Het gaat om mensen die naar het oordeel van de school geschikt zijn vanwege hun specifieke kennis en/of bekwaamheden in andere delen van de arbeidsmarkt. Ze hebben geen scholingsverplichting. Dit onderwijs moet onder verantwoordelijkheid van een door de school aangewezen, bevoegde leraar staan.
- De school en docenten onderhouden samen de bekwaamheidseisen. In het schoolplan of kwaliteitsverslag legt de school vast hoe ze de professionalisering gaat aanpakken en wat de opbrengsten zijn (op schoolniveau). De afspraken en opbrengsten per docent worden vastgelegd in een bekwaamheidsdossier.

Nuttige links

Algemeen

www.minocw.nl

www.cfi.nl

www.ruimteinderegio.nl

www.wetten.overheid.nl

www.aocraad.nl

www.vo-raad.nl

www.mboraad.nl

Onderwijsaanbod

www.platformsvmbo.nl

www.mbo2010.nl

Onderwijsvormgeving

www.maatschappelijkstages.nl

www.samenlevenkunjeleren.nl

www.stagemarkt.nl

www.slo.nl

Examinering

www.cevo.nl

www.cito.nl

www.examenblad.nl

Onderwijsorganisatie

www.lerarenweb.nl

Meer informatie

www.platformsvmbo.nl

Colofon

'Wat moet en wat mag in de bovenbouw vmbo' is een publicatie van de Stichting Platforms VMBO. Deze uitgave is tot stand gekomen in overleg met het ministerie van OCW.

Uitgave juni 2009

Redactie en samenstelling: H el ne van Oostrom
Eindredactie: Mariëlle van de Ven, studio V&V, Den Haag
Vormgeving: Axis media-ontwerpers bv, Enschede
Fotografie: Jan Schartman, Enschede
Druk: Drukkerij Roelofs, Enschede

Deze publicatie is gratis te bestellen door een mail te sturen aan de Stichting Platforms VMBO:
info@platformsvmbo.nl